

VÀI NÉT VỀ CHÍNH SÁCH BẢO TỒN DI SẢN Ở VƯƠNG QUỐC ANH

Ths. Vũ Thanh Hà

Viện Nghiên cứu Châu Âu

Liên hiệp Anh hay còn gọi là Vương quốc Anh bao gồm: Anh, Scotland, Wales và Bắc Ireland, với tổng diện tích 244.110 km², bốn bề là biển cả, phía đông giáp Bắc hải, phía tây và phía bắc giáp Đại Tây Dương, phía nam là eo biển Anh (English) đối diện với nước Pháp¹. Trong suốt chiều dài lịch sử của mình, tổ tiên của người Anh hiện nay, ngoài người bản địa là thổ dân Celt và hậu duệ của di dân La Mã, còn một bộ phận người thuộc bộ tộc người Giécmanh (Angles và Saxons) đến từ lục địa Tây Âu, và người Noóc măng (Normandy) đã xâm chiếm và định cư ở đây. Chính họ đã góp phần sáng tạo nên nền văn hóa đa màu sắc mà điển hình là các di sản văn hóa mang nét đặc trưng nhân loại tại Vương quốc Anh.

Ở quốc đảo này có đến 28 di sản được tổ chức Tổ chức Giáo dục, Khoa học và Văn hoá của Liên hợp quốc (UNESCO) công nhận là di sản văn hóa thế giới và đưa vào danh sách bảo tồn, trong đó có 23 di tích là di sản văn hóa, 4 di tích là di sản thiên nhiên và 1 di tích là di sản hỗn hợp².

Chính phủ, Quốc hội Anh cũng như chính quyền địa phương và vùng rất quan tâm đến vấn đề bảo tồn và phát huy giá trị của di sản nói chung và 28 di sản thế giới đã được công nhận nói riêng. Ngay từ năm 1980, Đạo luật về Di sản Quốc gia đã chính thức được thông qua ở Anh. Cho đến nay, đạo luật này đã được sửa đổi ba lần vào các năm 1983, 1997 và 2002.

1. Sự phân cấp rõ ràng từ trung ương đến địa phương trong việc quản lý di sản

Vương quốc Anh quy định rất chặt chẽ việc bảo tồn di sản. Điều này thể hiện ở sự phân cấp rõ ràng trong việc quản lý di sản. Nhà nước hoạch định chính sách, Bộ Văn hóa, Truyền thông và Thể thao (DCMS) luôn giữ vai trò chủ đạo trong việc định hướng xây dựng và phát triển văn hóa. Bộ Văn hoá, Truyền thông và Thể thao có trách nhiệm chính đối với những chính sách của Chính phủ về nghệ thuật, thể thao và giải trí, phát hành xổ số quốc gia, thư viện, bảo tàng và phòng trưng bày, cấp giấy phép xuất khẩu những mặt hàng văn hoá, truyền thanh và truyền hình, phim, tự do báo chí và những quy định, xây dựng di sản, khu đất hoàng gia và du lịch v.v. Ngoài ra, Bộ Văn hóa, Truyền thông và Thể thao cũng quản lý ngành phim và âm nhạc, phát thanh - truyền hình và báo

¹ Tiến Thừa Đán, Hứa Khiết Minh (2005), *Thông sử nước Anh*, Nhà xuất bản Lao động - Xã hội, trang 5.

² *Danh sách di sản thế giới tại châu Âu*,

<http://vi.wikipedia.org>

chi, xô số quốc gia, kinh doanh đánh bạc và cấp phép xuất khẩu các sản phẩm văn hóa... Cơ quan quản lý nhà nước thành lập các hội đồng vùng và sẽ chuyển giao trách nhiệm của chính phủ trung ương cho các cơ quan này hoặc giao cho các địa phương - nơi sở hữu di sản đó quản lý (như ở thành phố Bath, Oxford..), hoặc giao cho gia đình quản lý (trường hợp Lâu đài Blenheim)³. Quan chức cao cấp ở Bộ Văn hoá, Truyền thông và Thể thao có trách nhiệm lên kế hoạch trùng tu, bảo dưỡng, phục hồi đối với những công trình lịch sử cổ đại, các di tích... Ban Thư ký nhà nước cũng có trách nhiệm với Chính phủ trong việc phối hợp với UNESCO trong việc bảo tồn những di tích là di sản thế giới ở Anh. Ngoài ra, chính quyền cấp địa phương cũng rất tích cực tham gia vào việc bảo tồn di sản. Ngay tại mỗi địa phương đều có các tổ chức bảo tồn, một đội ngũ cán bộ tư vấn, lên kế hoạch bảo tồn và một ban khảo cổ có trách nhiệm trong việc gìn giữ những địa điểm và công trình đã được công nhận.

2. Mối liên kết chặt chẽ, thường xuyên và linh hoạt giữa đội ngũ cán bộ, nhân viên bảo tồn, các tổ chức doanh nghiệp và những nhà chuyên môn

Tại Vương quốc Anh, số cán bộ nhân viên làm việc trong lĩnh vực bảo tồn văn hoá rất đông và khó thống kê. Con số này thay

đổi thường xuyên và trong một vài trường hợp cụ thể, những người này có thể kết hợp giữa hoạt động trong lĩnh vực bảo tồn và các lĩnh vực khác. 4.500 là con số ước tính số lượng nhân viên đang hoạt động ở tất cả các bộ, các sở, viện, các hội đồng Hoàng gia như Bộ Văn hoá, Truyền thông và Thể thao, Viện Nghiên cứu Khảo cổ, Hội đồng Hoàng gia về các công trình lịch sử, Sở Di tích và Môi trường, v.v.

Để dàng nhận thấy sự khác biệt trong công tác bảo tồn di sản ở các nước châu Âu và châu Á không chỉ trong quan niệm về bảo vệ di sản quá khứ (trong khái niệm tính "nguyên bản") mà còn ở sự xuất hiện của doanh nghiệp và các tổ chức cá nhân trong quá trình tham gia vào công tác bảo tồn các giá trị di sản văn hóa. Nếu như ở Việt Nam vấn đề bảo tồn và phát huy giá trị di sản chỉ tập trung vào trách nhiệm của Nhà nước, của cán bộ di sản thì ở Anh, vai trò của các doanh nghiệp, các tổ chức tư nhân là rất rõ nét. Tại Anh, có đến hơn 107 tổ chức tự nguyện tham gia vào lĩnh vực này với hai tổ chức lớn và uy tín nổi tiếng là National Trust và English Heritage (số lượng thành viên ước tính là hơn 4 triệu người)⁴.

Ngoài ra, góp một phần công sức không nhỏ trong việc bảo tồn và phát huy giá trị di sản phải kể đến công sức của các nhà chuyên môn đến từ các viện, hiệp hội và đồng đảo

³ Nguồn: <http://tuyengiao.vn/Home/vanhoavannghie/nghie-ncuutraodoivanhoa/2012/7/43843.aspx>, tải ngày 9/11/2012.

⁴ Nguồn: http://european-heritage.net/sdx/herein/national-heritage/voir.aspx?id=2.5_UK_en, tải ngày 9/11/2012.

đội ngũ nhân viên bảo tồn. Viện Những nhà Khảo cổ học (IFA) được thành lập năm 1982 nhằm thúc đẩy những nguyên tắc liên minh và khảo cổ bằng việc nâng cao những tiêu chuẩn chuyên môn và quy tắc cho việc bảo tồn, quản lý và nghiên cứu những nguồn khảo cổ. Hiện nay, Viện có khoảng 1.400 thành viên và 22 tổ chức cùng tham gia hoạt động.

3. Ngân sách Nhà nước dành cho vấn đề bảo tồn di sản

Bộ Văn hóa, Truyền thông và Thể thao (DCMS) có trách nhiệm đối với nguồn ngân sách của quốc gia cho di sản ở Anh theo điều khoản của chính quyền trung ương năm 1999/2000 về những công trình lịch sử, những công trình và địa điểm.

Nhà nước quản lý các khoản trợ cấp của Chính phủ đối với các Hội đồng Di sản, Bảo tàng Quốc gia, Hội đồng Nghệ thuật, Thư viện nước Anh, cũng như các di sản văn hóa quốc gia khác. Ngoài ra, Bộ Văn hóa, Truyền thông và Thể thao cũng quản lý ngành phim và âm nhạc, phát thanh - truyền hình và báo chí, xổ số quốc gia, kinh doanh đánh bạc và cấp phép xuất khẩu các sản phẩm văn hóa... Các tổ chức phi chính phủ ở lĩnh vực bảo tồn di sản văn hóa, khảo cổ học, tư vấn... hoạt động khá sôi động, giữ một vai trò quan trọng, hỗ trợ Nhà nước ở lĩnh vực này. Công ty xổ số là đơn vị hỗ trợ kinh phí cho hoạt

động bảo tồn di sản từ lợi nhuận của hoạt động này⁵... (Xem bảng 1 và bảng 2)

4. Bảo tồn giá trị di sản để phát triển du lịch

Sự đa dạng về chủng tộc, yếu tố đa văn hóa và những địa danh lịch sử nổi tiếng thế giới đã hấp dẫn khách du lịch đến Vương quốc Anh. Du lịch được xem là một trong những trụ cột chính của ngành công nghiệp ở Anh. Doanh thu từ du lịch đã đóng góp hàng triệu bảng cho nền kinh tế của Anh. Năm 2011, tổng chi tiêu vào du lịch ước tính là 96,7 tỉ bảng Anh, chiếm 8,6% GDP của cả nước, trong đó bao gồm: 11,1 tỉ bảng Anh ở Scotland; 6,2 tỉ bảng Anh ở Wales và 1,5 tỉ bảng Anh ở Bắc Ailen. Có đến hơn 30,8 triệu lượt du khách nước ngoài đã đến Vương quốc Anh vào năm 2011. Theo số liệu thống kê của Tổ chức Du lịch Thế giới (UNWTO), cũng trong năm này, Vương quốc Anh được đánh giá là một trong ba điểm đến hấp dẫn đối với du khách nước ngoài chỉ sau Mỹ và Đức⁶ và đứng thứ 7 trong bảng xếp hạng các nước có số lượng khách du lịch lớn nhất sau Mỹ, Tây Ban Nha, Pháp, Trung Quốc, Ý và Đức⁷.

⁵ Nguồn: <http://tuvengiao.vn/Home/vanhoavannghen/nghiepcuuuatraodoivanhoa/2012/7/43843.aspx>, tài ngày 9/11/2012.

⁶ <http://www.visitbritain.org/insightsandstatistics/visitoreconomyfacts/>, tài ngày 9/11/2012

⁷ Kurt Janson, *UK Tourism Statistics 2012*.

Bảng 1: Kinh phí Bộ Văn hóa, Truyền Thông và Thể thao (DCMS) chi cho Hội đồng Nghệ thuật Anh từ năm 1998 – 2009^a

Đơn vị tính: Bảng Anh

Năm	Số tiền
1998/99	179.337.000
1999/00	212.248.000
2000/01	238.179.000
2001/02	252.455.000
2002/03	290.405.000
2003/04	325.955.000
2004/05	369.859.000
2005/06	409.178.000
2006/07	427.862.000
2007/08	423.601.000
2008/09	437.631.000
2009/10	452.964.000

Nguồn: DCMS.

Bảng 2: Tổng số tiền Hội đồng Nghệ thuật Vương quốc Anh chi tiêu từ 2010 – 2015 (ước tính)^a

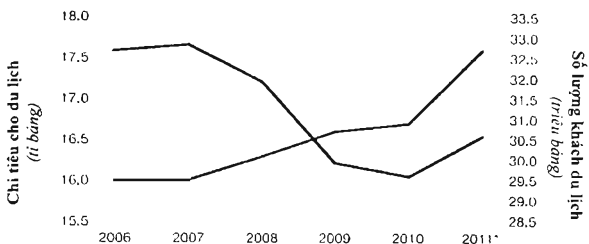
Đơn vị tính: Bảng Anh

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Tiền trợ cấp của Chính phủ	448.751.000	387.729.000	359.179.000	351.620.000	349.393.000
Xổ số	123.205.000	183.000.000	232.000.000	252.000.000	253.000.000
Tổng cộng	571.956.000	570.729.000	591.179.000	603.620.000	602.393.000

^a Funding of the art and heritage, Third report of session 2010 -11, DCMS.

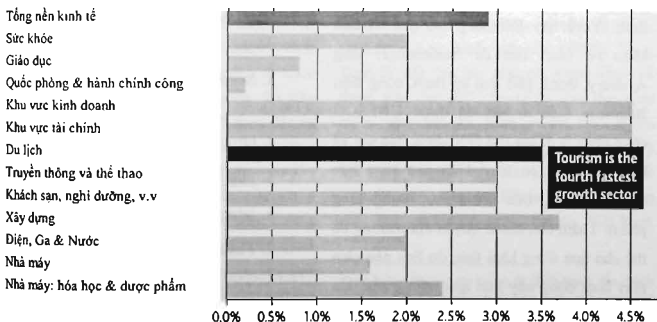
^a Nguồn: http://www.culture.gov.uk/what_we_do/arts/4078.aspx, tải ngày 9/11/2012.

Bảng 3: Số lượng khách du lịch và tổng tiền chi tiêu cho du lịch từ năm 2006 – 2011

Nguồn: International Passenger Survey, Office for National Statistics, 2011

Bảng 4: Dự báo phát triển trong các lĩnh vực 2010 - 2020¹⁰

¹⁰ John Penrose MP, Government Tourism Policy, DCMS.

Cũng giống như các quốc gia khác trên thế giới, Vương quốc Anh luôn gắn chặt hai vấn đề: bảo tồn di sản để phát triển du lịch và phát triển du lịch với bảo vệ môi trường. Luật Di sản Anh nhấn mạnh tầm quan trọng của việc tiếp tục sử dụng những công trình lịch sử và giữ gìn những khu lịch sử để phát triển về kinh tế. Những công trình lịch sử cần phải được sử dụng theo đúng mục đích thiết kế của nó, việc sửa chữa lại nhằm tái sử dụng có thể được xem xét. Việc quản lý những khu vực lịch sử nhằm đảm bảo cân bằng giữa các hoạt động kinh tế, du lịch, và di sản được thể hiện ở các thành phố như Bath, York hay Edinburgh. Ở các di tích khảo cổ như: Bãi đá Stonehenge, làng Avebury, thành phố lịch sử Bath, cung điện Blenheim (các di sản đã được UNESCO công nhận là di sản thế giới) được bảo tồn và khai thác trên cơ sở nghiên cứu khoa học (khảo cổ học, tiến hành phục dựng từng phần). Thậm chí, chính quyền địa phương có thể cho tạm dừng khai thác du lịch nếu cảm thấy hoạt động này làm ảnh hưởng xấu đến di tích. Hay như Cung điện Blenheim chỉ mở cửa cho khách tham quan 10 tháng trong năm và hạn chế lượng khách không quá 600.000 người/năm. Thời gian còn lại để phục vụ sinh hoạt của Hoàng gia và tu bổ định kỳ.

Thực tế ở Vương quốc Anh đã cho thấy, bảo tồn di sản, du lịch và văn hóa luôn có sự gắn kết, hỗ trợ nhau phát triển. Nếu di sản văn hóa được bảo tồn tốt, giá trị và tính hấp dẫn sẽ lớn hơn, đó cũng là tiền đề để có thể thu hút khách du lịch. Mặt khác khi du lịch phát triển, các điểm đến sẽ có thêm những nguồn thu để đầu tư trở lại cho công tác bảo tồn, phát huy giá trị di sản.

Tài liệu tham khảo:

1. Nguyễn Việt Công (2003), *Hoa Kỳ và Anh Quốc đất nước con người và cuộc sống*, Nhà xuất bản Thành phố Hồ Chí Minh.
2. Tiền Thừa Đán, Hứa Khiết Minh (2005), *Thông sử nước Anh*, Nhà xuất bản Lao Động.
3. *Northern Ireland*, London H M S O (1995).
4. <http://www.hlf.org.uk>
5. <http://www.culture.gov.uk>
6. <http://www.visitbritain.org>
7. *Funding of the art and heritage*, Third report of session 2010-11, DCMS.
8. *Investing in success Heritage and the UK tourism economy*, Heritage Lottery Fund and VisitBritain.
9. *Persevering our heritages improving our environment*, European Commission 2009.